

KORONAVİRÜS SALGINI VE ACİL DURUMDA EĞİTİM

MÜBERRA NUR EMİN

SETA | PERSPEKTİF

NİSAN 2020 · SAYI 268

- Pandemi sürecinde uzaktan eğitimin fırsat ve riskleri nelerdir?
- Türkiye’de uzaktan eğitim faaliyetleri nasıl uygulanmaktadır?
- Koronavirüs sonrası ne yapılmalı?

Çin’in Wuhan kentinde başlayıp yerkürenin tamamına hızlı bir şekilde yayılan Koronavirüs (COVID-19) salgını sağlık, ekonomi ve sosyal alanlarda olduğu gibi eğitim sistemlerinde de dünya çapında büyük bir krize sebep olmuştur. Salgını kontrol altına alabilmek için pek çok ülke okullarda ve üniversitelerde geçici süreyle eğitime ara vermek durumunda kalmıştır. Böylece yeryüzündeki neredeyse tüm eğitim kurumlarının faaliyetleri sekteye uğramıştır. UNESCO 7 Nisan 2020 verilerine göre salgından etkilenen 188’den fazla ülkede okuldan uzak kalan öğrenci nüfusu, dünyadaki toplam öğrenci nüfusunun yüzde 91’ine tekabül etmektedir.¹ Geçmişte de savaş, doğal afet gibi kriz durumlarında bazı ülkeler eğitime ara vermiştir. Ancak hemen hemen aynı zaman dilimi içerisinde dünyanın neredeyse tamamının aynı soruna maruz kalarak bir nevi küresel bir şok yaşaması tarihte eş benzeri olmayan bir durumdur.

Dünya Sağlık Örgütü tarafından “küresel salgın” (pandemi) olarak tanımlanan Koronavirüs tüm

dünya için “acil bir durum” meydana getirmiştir. Dolayısıyla tüm dünyayı evine hapseden bu pandemi sürecinde yapılan eğitim “acil durumlarda eğitim” kapsamına girmektedir. Çatışma, savaş, doğal afet gibi olağanüstü durumlardan sonra çocukların eğitim hakkı muhafaza edilmek zorundadır. Nitekim okulların kesintiye uğraması sonrasında ülkelerin hızlı bir şekilde eğitimi sürdürme yönündeki yoğun gayretlerini acil durumlarda eğitimin yeni bir versiyonu olarak tanımlamak mümkündür.

Salgının tüm ülkelerde süresiz bir “olağanüstü hal” oluşturması her alanda olduğu gibi eğitim alanında da bir kriz yönetimi ihtiyacını doğurmuştur. Bu nedenle ülkeler Koronavirüs salgını nedeniyle kesintiye uğrayan eğitim faaliyetlerinin devamı için alternatif arayışlar içerisine girmek zorunda kalmıştır. Çin, İtalya, Güney Kore, Fransa, Portekiz, Suudi Arabistan, Meksika ve ABD’nin bazı eyaletleri gibi pek çok ülke teknoloji altyapılarıyla uzaktan eğitim faaliyetlerini sürdürme yoluna gitmiştir. Türkiye’de ise 11 Mart’ta ilk vakanın görülmesi ve salgının yayılmaya başlamasıyla okulların kapatılması kararı alınırken diğer ülkelerde olduğu gibi kısa süre içerisinde uzaktan eğitime geçilmiştir.

1. “COVID-19 Educational Disruption and Response”, UNESCO, <https://en.unesco.org/themes/education-emergencies/coronavirus-school-closures>, (Erişim tarihi: 6 Nisan 2020).

MÜBERRA NUR EMİN

Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü’nden mezun olduktan sonra aynı üniversitenin Tarih Bölümü’nde yan dal yaptı. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyoloji Bölümü’nde yüksek lisansını “Türkiye’deki Suriyeli Çocukların Devlet Okullarında Karşılaştığı Sorunlar” başlıklı tez çalışmasıyla tamamladı. Aynı üniversitede doktora çalışmasına devam etmektedir. Eğitim sosyolojisi, eğitim politikaları, göç ve sosyal politikalar alanlarında çalışan Emin aynı zamanda SETA’da Eğitim ve Sosyal Politikalar Direktörlüğü’nde araştırmacı olarak çalışmaktadır.

UZAKTAN EĞİTİMİN FIRSATLARI VE RİSKLERİ

Koronavirüsün aşırı bulaşıcılığına karşı insanların can güvenliğini riske atmadan eğitim faaliyetlerini sürdürmek için ilk akla gelen seçenek teknolojik imkanlara başvurmak olmuştur. Nitekim bilgi ve iletişim teknolojisinin kullanımı her türlü kriz süreçlerinde eğitimi destekleme, geliştirme ve etkinleştirme potansiyeline sahiptir.² Televizyon, radyo, internet, akıllı telefon gibi teknolojiler yüz yüze eğitimi desteklediği gibi yüz yüze eğitimin mümkün olmadığı zamanlarda da eğitimi sürdürülebilir kılması bakımından önem kazanmaktadır. Bu teknolojilerin avantajlarından biri sürekli hareket halinde olan ya da son zamanlarda yaşanıldığı üzere hareketleri kısıtlanmış insanların mekana bağlı olmaksızın eğitimlerine devam etme imkanı sunmasıdır. Bu teknolojik imkanlar öğrencilerin uzaktan da olsa eğitime devam etmesini sağlamaktadır.

İlk aşamada başvurulabilecek en ideal alternatif olarak görülse de uzaktan eğitimin çocukların eğitimleri üzerindeki etkisinin ne olacağı ancak kriz sonrasında yapılacak analizlerle ortaya çıkacaktır. İlk aşamada uzaktan eğitim fiziksel olarak okul sıralarında bulunmayan çocuk ve gençlerin bir şekilde eğitim faaliyetlerine devam edebilmelerinin sağlanması, eğitime uzun süre ara verilmesi nedeniyle ortaya çıkacak maliyetlerin azaltılması, çocukların teknoloji destekli eğitim modeline entegre olması, dünyanın önemli eğitim kurumlarının uzaktan eğitim içeriklerini tüm kullanıcılara açmasıyla küresel eğitim imkanlarının artması ve çocukların evde geçirecekleri zamana verimlilik kazanması için bir fırsat olarak görülebilir.

Uzaktan eğitim fırsatları sunduğu kadar riskler de barındırmaktadır. En büyük risk mevcut eğitim sistemindeki eşitsizlikleri daha da derinleştirmesidir. Bilhassa sosyoekonomik olarak dezavantajlı olan ailelerin çocukları diğer akranlarıyla aynı fırsatlara ve kaynaklara sahip değildir. Yalnızca teknolojiye sahip olma veya erişim bakımından değil bu teknolojilerin

kullanılmasına rehberlik edecek kişilerden de yoksunluk eşitsizliği daha da derinleştirebilir. Zira eğitimde eşitsizliğin oluşmasında ailelerin sosyoekonomik ve kültürel arka planı ciddi bir rol oynamaktadır. Örneğin yaz tatillerinde eğitime uzun süre ara veren öğrencilerin öğrenme kayıpları üzerine yapılan çalışmalar düşük gelirli ailelerin çocuklarının yaz tatillerinde daha fazla öğrenme kaybı yaşadığını ortaya koymaktadır.³ Salgının öğrenme kaybı üzerindeki etkisini henüz doğrudan ölçemesek de bu gibi çalışmalar dolaylı olarak bize ipuçları sunmaktadır. Dolayısıyla salgın nedeniyle okulların uzun süre kapanmasının maliyeti bilhassa dezavantajlı öğrenciler için çok daha ağır olacaktır. Bu nedenle uzaktan eğitim sürecinde ve daha sonra okulların yeniden açılmasıyla birlikte dezavantajlı öğrenciler için güçlü telafi eğitim mekanizmaları oluşturulması elzem görülmektedir.

Eğitimde eşitsizliğin oluşmasında bir diğer faktör okullar arası farklılıklardır. Teknoloji temelli bir eğitimde telekomünikasyon altyapısı güçlü olan okullar ile olmayan okullar arasında “dijital bir ayrım”⁴ ortaya çıkabilir. Böylesi bir durumun halihazırda var olan özel okullar ile devlet okulları arasındaki farkı derinleştirme riski de söz konusudur.

Uzaktan eğitimin bir diğer dezavantajı ise çocukların okul ikliminden uzaklaşması ve buna bağlı olarak akran eğitiminden mahrum kalmasıdır. Çocukların kendi akranlarıyla birlikte gün içerisinde okulda kaldıkları süre göz önüne alındığında okullar çocuklar için önemli sosyalleşme mekanlarıdır. Çocukların okullardan uzaklaşması, dahası salgın hastalık nedeniyle evlerinden dahi çıkamaması sosyalleşme ihtiyaçlarını giderememesine sebep olmaktadır. Bu nedenle izolasyon sürecinde çocukların akranlarıyla iletişim kurma, oyun oynama, ev dışındaki fiziksel, zihinsel

2. Negin Dahya, “Education in Conflict and Crisis: How Can Technology Make a Difference?”, GIZ, (2016), https://www.wvi.org/sites/default/files/20160303_Landscape_Review_ICT4E_in_Conflict_and_Crisis.pdf, (Erişim tarihi: 6 Nisan 2020).

3. Matt Barnum, “The Coronavirus Double Whammy: School Closures, Economic Downturn could Derail Student Learning, Research Shows”, Chalkbeat, 24 Mart 2020, <https://chalkbeat.org/posts/us/2020/03/24/school-closures-economic-recession-coronavirus-students-research>, (Erişim tarihi: 6 Nisan 2020).

4. Paul Karp ve Michael McGowan, “‘Clear as Mud’: Schools Ask for Online Learning Help as Coronavirus Policy Confusion Persists”, *Guardian*, 23 Mart 2020.

etkinlik ve psikolojik ihtiyaçlarını giderecek alternatif çözümlere ihtiyaç vardır.

Bir diğer önemli husus ise öğretmen-öğrenci etkileşiminin azalması riskidir. Bu riske yönelik internet üzerinden öğretmen-öğrenci ilişkisini interaktif kılmaya çalışan bazı platformlarla (Skype, Zoom, WhatsApp vb.) bu soruna kısmi de olsa çözümler üretilmeye çalışılmaktadır.

Çocukların izolasyon sürecinde eğitim faaliyetlerinin nitelikli bir şekilde devam etmesi, öğretmenleri ve akranlarıyla iletişimlerinin sağlanması için ebeveynlere de ayrıca büyük sorumluluklar düşmektedir. Bu süreç çalışmak zorunda olan ebeveynler için ayrıca güçlükler oluşturacaktır. Bu nedenle velilerin de süreç içerisinde desteklenmesi ve velilere yönelik rehberlik çalışmalarına ihtiyaç olacaktır. Çocukların uzaktan eğitim süreçlerinin denetlenmesi, ödev takiplerinin yapılabilmesi, ders dışı etkinliklerinin verimliliği gibi hususlarda velilerin yükünü azaltacak mekanizmalar da oluşturulmalıdır.

Uzaktan eğitimin bir diğer dezavantajı ise eğitim sürecinde zaten dezavantajlı olan mülteci çocukların çifte dezavantajlılık yaşama durumlarıdır. Nitekim mülteci çocuklar ülkelerinde ve göç ettikleri ülkede uzun süre eğitime ara verme durumuyla karşılaşmaktadır. Zaten onların eğitimden uzak kaldıkları süreyi telafi etmeleri oldukça zordur. Ancak halihazırda eğitime devam etmek için büyük meydan okumalarla karşı karşıya bulunan mülteci çocukların uzaktan eğitim aracılığıyla eğitimlerine devam edebilmesi diğer öğrencilere nazaran daha büyük güçlükler barındırmaktadır. Okula devam ve terk oranı diğer öğrencilerden daha yüksek olan mülteci çocuklar okulların kapanmasıyla eğitimden uzaklaşabilir ve dahası bırakabilir.

TÜRKİYE'DE UZAKTAN EĞİTİM FAALİYETLERİ

Okulların kapanması ve açılış tarihlerinin belirsizliği öğrenci ve velileri büyük bir endişeye sevk etmiştir. Eğitimi yarıda kalan çocuk ve gençlerin ne şekilde eğitimlerine devam edecekleri hususu –tüm dünyada olduğu gibi– 18 milyon öğrenciye sahip Türkiye’de de hükümetin önemle üzerinde durduğu bir konudur. Korona-

virüsün Türkiye’ye sıçraması ve ardından yayılmasıyla birlikte ani bir kararla okullar kapatılmış ve yalnızca bir haftalık hazırlıktan sonra öğrencilerin eğitimlerine devam edebilmeleri için uzaktan eğitim faaliyetlerine başlanmıştır. Uzaktan eğitime kısa sürede geçişte Milli Eğitim Bakanlığının 2012’de oluşturmuş olduğu Eğitim Bilişim Ağı (EBA) kolaylık sağlamıştır. EBA, öğrenci ve öğretmenlerin ders içeriklerine ulaştıkları, okula yardımcı kaynakların yer aldığı çevrim içi bir platformdur. Uzaktan eğitim kararının alınmasıyla EBA’nın içeriği zenginleştirilmiş, gönüllü öğretmenler aracılığıyla ders anlatım videoları oluşturulmuştur. Tüm öğrencilerin internete erişim şartlarının aynı olmayacağı varsayılarak ve televizyonun internetten daha erişilebilir ve az maliyetli olmasından hareketle TRT EBA TV adında ilkökul, ortaokul ve lise düzeyleri için üç farklı televizyon kanalı da kurulmuştur. Ayrıca internet aracılığıyla EBA’ya erişmek isteyen öğrenciler için ücretsiz ancak sınırlı internete erişim hizmeti sağlanmıştır.

Türkiye daha önce tecrübe etmediği bir durum karşısında hızlı çözümler üreterek çocukların eğitimden uzak kalmaması yönündeki geçici sayılabacak çözümler üreterek bunları geliştirmeye çalışmaktadır. Ancak gerek yüz yüze gerekse uzaktan eğitim sürecinin kilit aktörü şüphesiz öğretmenlerdir. Öğretmenlerin mesleki yeterlikleri ve niteliklerinin yüksek olması kadar uzaktan eğitimin gerektirdiği becerilere de sahip olması beklenmektedir. Bu bakımdan uzaktan eğitim sürecine öğretmenlerin adapte olabilmesi ve mesleki gelişimlerinin desteklenmesi oldukça önemlidir. Benzer şekilde bu süreçte eğitim faaliyetlerini, öğretmenlerin mesleki gelişimlerini ve özellikle okul-veli-öğrenci ilişkisini güçlendirmede önemli rolü olan okul yöneticilerinin de sürece aktif katılımlarının sağlanması önemlidir. Nitekim bu süreçte veliler ile her zamankinden daha fazla ve daha etkili bir iletişim içerisinde olunmalıdır. Zira veliler çocuklarının eğitimi, lise ve üniversite sınavları, bir üst kademeye geçiş geçemeyecekleri, dönem kaybının telafisi, uzaktan eğitimin kazanımları gibi pek çok hususta oldukça kaygılıdır. Sürecin belirsizliği ise bu kaygıyı daha fazla artırmaktadır. Bu nedenle MEB tarafından yapılan ve yapıla-

çak olan çalışmaların velilere anlatılması ve velilerin bu süreçteki yükünün azaltılması için eğitimcilere önemli roller düşmektedir.

Bunların yanı sıra (yukarıda bahsedildiği üzere) mülteci çocukların dezavantajlılıklarının artmaması için ayrıca önlemlere ihtiyaç bulunmaktadır. Nitekim Türkiye'de yaklaşık 680 bin Suriyeli çocuk örgün eğitimde yer almaktadır. Bu nedenle uzaktan eğitim sürecinde Suriyeli çocukların eğitimini kolaylaştıracak içeriklere ihtiyaç bulunmaktadır.

Yeni ve hızlı oluşturulan bu sistemin sorunları ve eksiklikleri olması doğaldır. Yapılması gereken bu sorunların titiz bir şekilde tespit edilmesi ve buna göre revize edilmesidir. Zira bu süreçte uzaktan eğitimin birinci hedefi çocukların güvenli bir şekilde eğitime devam etmesiyken ikinci ve en önemli hedefi de hiçbir çocuğun eğitimde geride kalmamasını sağlamaktır.

KORONAVİRÜS SONRASI NE YAPILMALI?

Küresel bir krize dönüşen Koronavirüs salgını nedeniyle nasıl ki ülkeler sağlık alanında tecrübelerini paylaşarak dayanışma gösteriyorsa dünyanın geleceğini şekillendirecek olan nesillerin eğitimi için de aynı şekilde tecrübe paylaşımına ihtiyaç vardır. Zira eğitim, sağlıktan sonra insanlığın üzerinde en fazla durması gereken hayati bir konudur.

Bu pandemi ülkelerin acil durumda eğitim konusundaki kapasiteleri kadar genel anlamda eğitim alanındaki eksiklikleri ve eğitimin geliştirilmesi gereken yönlerini ortaya çıkaran bir turnusol işlevi de görmüştür. Bu kapsamda şu adımlar atılmalıdır:

- Acil durumda eğitimin sürdürülmesine yönelik okul yöneticileri ve öğretmen kapasitesinin artırılması ve buna yönelik eğitim fakültelerinin revize edilmesi
- Her bir çocuğun eğitime erişiminin sağlanması ve bunun için teknolojik altyapı ve imkanların eşit bir şekilde oluşturulması
- Sanal eğitime uygun yeni teknolojik imkanlardan da istifade eden uygun içerik ve materyallerin üretilmesi
- Ölçme ve değerlendirme mekanizmalarının uzaktan eğitime uygun hale getirilmesi
- Velilerin eğitime aktif katılımının sağlanması ve desteklenmesi
- Okulların yeniden açılmasıyla birlikte kaybedilen sürecin telafilerinin yapılması gibi pek çok hususta ülkelerin kendi eksikliklerini tespit edip kendilerini geliştirmeleri

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | [@setavakfi](https://twitter.com/setavakfi)